

РЕЦЕНЗІЇ

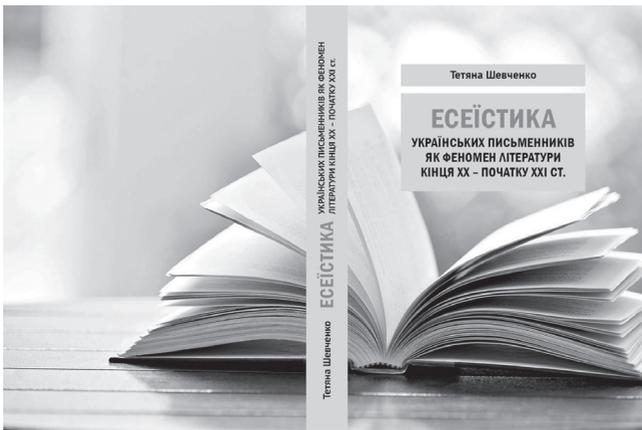
DOI: 10.18524/2312–6809.2019.29.180608

ЕСЕЇСТИКА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ПОШУКІВ

Ярослава Вільна, д-р філол. наук, професор

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Рецензія: Шевченко Т. Есеїстика українських письменників як феномен літератури кінця ХХ — початку ХХІ ст. : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 584 с.

Монографія Тетяни Шевченко присвячена важливій літературознавчій проблемі: уперше на широкому літературному матеріалі (150 есеїстичних збірок митців сучасності) детально проаналізовано феномен української есеїстичної традиції в літературному процесі кінця ХХ — початку ХХІ ст. Авторка детально проаналізувала письменницьку есеїстику останніх кількох десятиліть, спеціально зупинившись на термінологічному осмисленні самого поняття, його витоків, розглянувши есеїстичні практики як вагомий складник сучасної літератури, окреслила їх наративно-ментативні особливості, дискурсивні

ознаки, форми об'єднання, прикметні частотністю і варіативністю, а також проаналізувала явище в контексті топологічно-рефлексивного підходу. Приміром, аналіз своєрідності ансамблевих форм об'єднання есеїстики (розділ IV) дозволив зробити цікаві висновки про важливість письменницьких ментативно-рефлексивних опінієтворчих практик, породжених художніми традиціями й притаманними українській літературі стратегіями дієвої активності письменників у кризові періоди життя. Слушною є думка, що, за сучасних обставин, саме есей, з'єднаний із тотожними творами, бере на себе функцію виразника письменницьких позицій і поглядів, а оформлений у збірку, він набуває більш промовистих семантико-емотивних чинників для впливу на читача.

Гостра потреба в дослідженнях такого штибу цілком очевидна, адже йдеться не тільки про з'ясування чи уточнення окремих положень тих чи тих текстів митців, позначених есеїстичними інтенціями, а й про бачення системних ознак самого літературного процесу, у якому есеїстичні практики є вагомими й наочними.

Кидається у вічі величезний обсяг досліджуваного матеріалу, який дозволив авторці наукової студії зробити широкі об'єктивні узагальнення, визначити закономірності есеїстичного жанру (метажанру, дискурсивної практики) і отримати цілком вірогідні наукові результати.

Другим беззаперечним набуттям монографії Т. Шевченко є її належне науково-теоретичне підґрунтя. Дослідниця узагальнює наукову літературу з теорії есею, демонструючи при цьому на лише широку обізнаність у працях європейських та вітчизняних літературознавців, але й самостійність суджень в їх оцінці. Маю відзначити велику кількість іноземних джерел, зокрема, польських, уведених в український науковий обіг. Для системно-цілісного аналізу есеїстичних текстів у роботі застосовано різні методи: історико-літературний, рецептивний, біографічний, герменевтичний, структуралістський, психоаналітичний, метод літературознавчого моделювання тощо.

Слід відзначити також, що теоретичні висновки дисертації ґрунтуються на аналізі конкретних есеїстичних збірок із посиленою увагою до поетики вираження думки за допомогою різних засобів. У роботі даються цілком конкретні визначення таких понять, як-от: письменницька есеїстика, художня есеїстика, ментатив, перформативний потенціал есею тощо. Введено й обґрунтовано цілком нові для науки

про літературу поняття: есей як ментативний твір, екзоінаратор як оповідна інстанція в есеїстичному творі, мікронаратив, «есеї місця» тощо. Цікавими в роботі є цілком оригінальні класифікації сучасної письменницької есеїстики за різними аспектами: у такий спосіб дослідниці вдалося систематизувати величезний художній матеріал, різноманітний за суттю.

У висновках узагальнено результати здійсненої роботи, йдеться про письменницьку есеїстику як «виняткову частину сучасного літературного процесу і як стійкий культурний та художній феномен мистецтва в цілому. З огляду на аналіз її природи, традицій, витоків, контекстно-організаційних чинників, розмаїття тематичних та рефлексивних обширів є всі підстави стверджувати, що сучасна письменницька есеїстика є цілісним явищем сучасної української літератури, яке розвивається й розвиватиметься за своїми внутрішніми і ситуативними законами як прояв видозміненої культурної епохи» (с. 513).

Отже, монографія Т. Шевченко вирізняється завершеністю, логічністю, новизною та обґрунтованістю отриманих результатів. Безперечно, ця наукова студія, будучи цілком переконливою й логічно структурованою, не залишиться не поміченою серед літературознавців, критиків, письменників, пересічних шанувальників сучасної літературної творчості. Важливість здійсненого дослідження Тетяни Шевченко у його перспективності: подальше вивчення текстологічного рівня есеїстичних текстів, мовленнєвих практик і дискурсів відкриє нові горизонти для есеєзнавства, дозволить вловити «дух мислення письменника», котрий себе апробує на нових засадах.

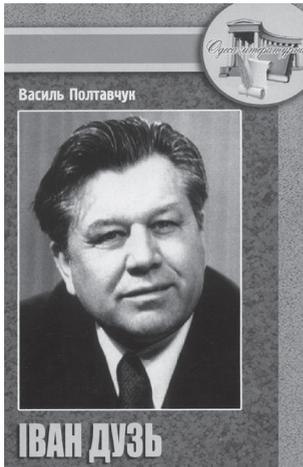
Стаття надійшла до редакції 17 серпня 2019 р.

DOI: 10.18524/2312–6809.2019.29.180609

ІВАН МИХАЙЛОВИЧ ДУЗЬ: У БЕЗМЕЖЖІ ТАЛАНТІВ І ВІДДАНОСТІ ФІЛОЛОГІЧНІЙ СПРАВІ

Микола Пащенко, канд. філол. наук, доцент

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Рецензія: *Полтавчук Василь Григорович. Іван Дузь: літературно-критичний нарис / Василь Полтавчук. — Одеса: Астропринт, 2019. — 120 с.: іл. — (Серія «Одеса літературна»).*

Вийшла у світ ще одна книжечка Василя Полтавчука із авторської серії «Одеса літературна», заснованої у 2012 році, власне літературно-критичних нарисів, присвячених видатним літературознавцям Одеської філологічної школи 50–90-х років ХХ століття. В ній представлений науково-літературний портрет відомого філолога-літературознавця, доктора філологічних наук, професора,

члена Співки журналістів, члена Співки письменників України Івана Михайловича Дузя.

Літературно-критичний нарис укладений із чотирьох розділів. Це, зокрема, «Півстоліття в Одесі — півстоліття з Одесою», «Студії гумору і сатири», які включають «Вишнєзнавчі студії», «Дослідження творчості Степана Олійника», «Інші студії сатири і гумору». В розділ «Розмаїття дослідницьких інтересів» увійшли студії про поезію і поетів, «Дослідження епосу», «Об'єкт вивчення — драматургія», «Театрознавчі праці», «Одеса літературна: історія і сучасність». Останній розділ літературного портрету професора Дузя І. М. складають Додатки: перший — «Окреме видання праць Івана Дузя»; «Література про Івана Дузя», другий — «Вірші, присвячені Іванові Михайловичу Дузю». Видання доповнене фотосвітлинами, які вивершують розділ «Студії гумору і сатири».

Автор «літературного портрета» у вступному фрагменті із символічною назвою «Півстоліття в Одесі — півстоліття з Одесою» розпо-